

Tehtäviä Marttaliiton esitteeseen

Vilda grönsaker

Sisälllys

Saatteeksi	2
Luetunymmärtämiskysymyksiä	3
Sanastotehtäviä	4-5
Kasvikalenteri -tehtävä	6
Kasvin osat	6
Sanamato	7
Yhdistä oikein	7
Kasviristikot	8-9
Puuttuva sana	10
Adjektiivien vastakohdat	11
Reseptitehtäviä	11-12
FACIT	13-16
Sanasto	17

SAATTEEKSI

Pihoilla ja metsissämme kasvaa monia erilaisia luonnonkasveja, jotka soveltuvat hyvin ruuanlaittoon. Nykypäivänä niiden hyötykäyttö on kuitenkin lähes unohtunut ja harva tietää, mitä kaikkia kasveja voi käyttää keittiössä. Marttaliiton esite *Vilda grönsaker* esittelee näistä kasveista muutamia ja antaa vinkkejä myös niiden valmistukseen.

Ohessa olevat tehtävät pohjautuvat Marttaliiton esitteeseen ja helpottavat sen käsittelyä oppitunnilla. Tehtävistä ja osasta esitteen tekstejä on olemassa myös helpompi, selkokieliversio, jonka voit ladata Svenska nu:n kotisivulta www.svenskanu.fi. Myös Marttojen esite on tilattavissa kotisivun kautta.

Ennen esitteen teksteihin tutustumista voidaan luokassa keskustella kasveihin liittyvistä aiheista:

- voidaan katsella kasvien kuvia ja miettiä, mitä kasveja oppilaat tunnistavat suomeksi nimeltä
- tietääkö joku nimiä ruotsiksi
- tietävätkö oppilaat joitakin luonnonkasveja, joita voi syödä
- onko joku joskus maistanut jotakin luonnossa vapaana kasvavaa kasvia
- mitä mieltä oppilaat ovat luonnonkasvien käytöstä ruuanlaitossa jne.

Tekstit voidaan käsitellä esimerkiksi:

- luetunymmärtämisteksteinä tehtävien avulla, joko yksin, pareittain tai ryhmissä.
- kasveista voidaan tehdä mindmap, joko pareittain tai ryhmissä.
- ryhmätöinä siten, että kukin ryhmä tekee oman esitelmän tai seinäjulisteen yhdestä kasvista ja esittelee sen muulle luokalle. Lopuksi voidaan vielä pitää pieni tietokilpailu kaikista kasveista.

Tekstien ja tehtävien käsittelyn lisäksi voi aiheen käsittelyä laajentaa:

- pienellä retkellä koulun lähistölle, josta etsitään ja tunnistetaan esitteen kasveja
- keräämällä kasvio esitteen kasveista. Kasvioon voi myös laittaa muita kasveja, joiden ruotsinkieliset nimet ja syömäkelpoisuuden oppilaat saavat itse selvittää.

Reseptejä oppilaat voivat kokeilla kotona, niitä voidaan valmistaa yhdessä kotitaloustunnilla tai yksinkertaisimpia ruotsintunnilla luokassa.

Esitteen ja tehtävien käsittelyn jälkeen voidaan aihe vielä purkaa yhdessä koko luokan kesken tai pieninä ryhmäkeskusteluina. Silloin voidaan vaikkapa palata virittelyn aiheisiin ja miettiä esimerkiksi:

- onko tietoisuus kasveista ja niiden käyttömahdollisuuksista lisääntynyt
- onko kasviaiheen käsittely muuttanut mielipiteitä luonnonkasvien käytöstä ruuanvalmistuksessa
- ovatko oppilaat halukkaita kokeilemaan uusia reseptejä
- mitä ruotsinkieliset kasvien nimet tarkoittavat ja voiko niitä usein päätellä suomenkielisistä nimistä

Tehtävien A-E vastaukset löytyvät Vilda grönsaker –esitteen sivuilta 3 ja 4.

A**LUE TEKSTI JA VASTAA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN SUOMEKSI.**

1. Miksi villejä kasveja kutsutaan usein rikkaruohoiksi?

2. Mikä on tärkein sääntö kasvien poimimisessa?

3. Mitä muita asioita kannattaa pitää mielessä kasveja poimiessa? Luettele vähintään 4 asiaa.

4. Milloin villien kasvien poimintakausi alkaa ja päättyy?

5. Milloin kasvit olisi parasta puhdistaa?

6. Miksi kasvit kannattaa laittaa kylmään veteen?

ETSI TEKSTISTÄ VASTINEET SEURAAVILLE ILMAISUILLE RUOTSIKSI.

a)

1. joka kevät _____
2. viimeisen vuoden aikana _____
3. useiden tulevien vuosien ajan _____
4. alkukesällä _____
5. juhannuksen aikoihin _____
6. heinäkuun alussa _____

b)

1. puutarhassa _____
2. metsässä ja maastossa _____
3. maanomistaja _____
4. luonnonsuojelualueella _____
5. puistoteillä ja pientareilla _____
6. siirtolapuutarhassa _____
7. keskellä kaupunkia _____
8. niityillä ja rannoilla _____

c)

1. ero voikukan ja kaalivalvatin välillä

2. nokkoset eroavat valkopeipistä

3. omaan tarpeeseen

4. pyytää lupa

5. pidä etäisyyttä

6. käytä tervettä järkeäsi

C

SUOMENNA JA SELITÄ SEURAAVAT SANAT PARILLESII SUOMEKSI TAI RUOTSIKSI.

1. fröhandel _____

2. ogräs _____

3. allemansrätt _____

4. fridlyst _____

5. naturskyddsområde _____

6. kolonilott _____

7. förvälla _____

D

SUOMENNA SEURAAVAT ILMAISUT.

1. att prisas högt mer än

2. att klå (någon) på alla fronter

3. att ha en känsla för detaljer

4. att vara klädd för vädret

E

VASTAA KYSYMYKSIIN SUOMEKSI PLOCKKALENDER -TAULUKON (s.4) PERUSTEELLA.

1. Mitä kasvin osia voi kerätä? Luettele vähintään 4.

2. Milloin voi kerätä maitohorsman lehtiä?

3. Mitä nokkosen osia voi kerätä?

4. Milloin takiaisen juuria voi kerätä?

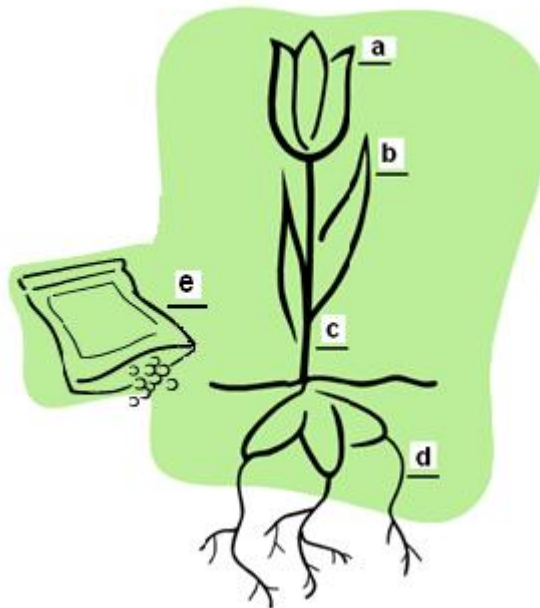
F

SIJOITA KASVIN OSAT OIKEILLE PAIKOILLE.

Mikä jää yli? _____ Mitä sana tarkoittaa suomeksi? _____

knopp	blad	frö	stjälk	blomma	rot	blomning
--------------	-------------	------------	---------------	---------------	------------	-----------------

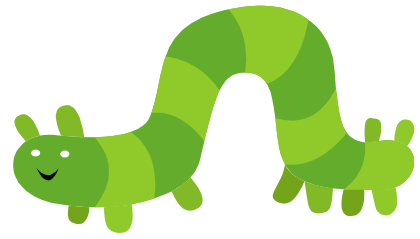
- a) kukka,
kukinto
- b) lehti
- c) varsi
- d) juuri
- e) siemen

- a _____
- a _____
- b _____
- c _____
- d _____
- e _____

G

SANAMATO

7

Erottele katkoviivoilla sanamadosta kasvit ja kasvin osat ja kirjoita ne suomennosten viereen.

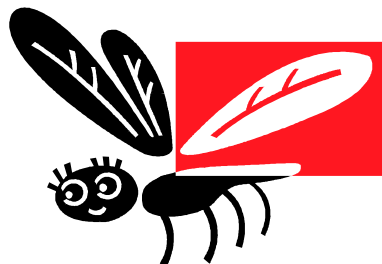
STJÄLKMASKROSKARDBORREROTKNOPPKIRSKÅLPALSTERNACKABLOMMA

1. palsternakka = _____
2. varsi = _____
3. silmu = _____
4. voikukka = _____
5. kukka = _____
6. vuohenputki = _____
7. takiainen = _____
8. juuri = _____

H

YHDISTÄ OIKEIN.

1. livskraftig	a) navetta
2. sprängfylld	b) sato
3. lav	c) elinvoimainen
4. ladugård	d) jäkälä
5. bestånd	e) paarma
6. broms	f) kanta
7. skörd	g) täpötäynnä
8. utarmad	h) köyhtynyt

KASVIRISTIKOT

Etsi ruotsinkieliset vastineet kyseessä olevaa kasvia käsittelevästä tekstistä ja täydennä ristikko.

a)

Käyttö →					N					
Poltinkarva →					Ä					
Pinaatti →					S					
					S					← Siivilä
Poimia →					L					
					A					← Muurahaishappo

b)

Maitiaisneste →					M							
Vihannes →					A							
Loppukesä →					S							
					K							← Kitkerä
					R							← Verenpaine
Juuri →					O							
Neste →					S							

J

PUUTTUVUVA SANA

Lue seuraavat lauseet ja lisää puuttuvat sanat laatikosta. Suomenna lauseet suullisesti parin kanssa.

fröboll	giftiga	gräva upp	dubbelgångare
odla	skott	brännhår	torka

- Nässlan har flera _____ men de bränns inte.
- _____ innehåller ämne som liknar myrsyra.
- Man kan _____ maskrosens rötter på våren och på hösten.
- Maskrosens _____ är vit och rund.
- Mjölkörtens _____ smakar gott med en god sås.
- _____ mjölkörtens blommor och blad till örte!
- Några växter är _____ och får inte användas.
- Man kan också _____ kardborre i sitt grönsaksland.

K

ADJEKTIIVIEN VASTAKOHDAT

Yhdistä adjektiivien vastakohtat.

1. vild	a) nyttig
2. ätlig	b) odlad
3. färsk	c) mild
4. skadlig	d) fryst
5. stark	e) giftig

L RESEPTITEHTÄVIÄ

a)

Resepteissä esiintyvät määriä ilmaisevat lyhenteet. Mitä ne tarkoittavat ruotsiksi ja suomeksi, ja miten lyhennät samat asiat suomeksi?

1. **msk:** _____ (ruotsiksi)
suomeksi: _____, lyhenne: _____
2. **tsk:** _____ (ruotsiksi)
suomeksi: _____, lyhenne: _____
3. **krm:** _____ (ruotsiksi)
suomeksi: _____, lyhenne: _____

b)

Tutustu reseptiin sivulla 24 ja täydennä puuttuvat kohdat suomenkielisestä ohjeesta.

Vihreä piirakka

Piirakkataikina:

150 g voita

3 dl _____

2 rkl vettä

Vaivaa taikinaksi. _____ taikina piirakkavuokaan ja laita vuoka kylmään n. tunniksi.

_____ ilman täytettä 225 asteessa noin 15 minuuttia.

Täyte:

- 2 l _____ nokkosia, vuohenputkia tai muuta vihreää
- 2 sipulia
- 2 _____
- 4 munaa
- 3 dl kermaa
- 1 rkl vehnä jauhoja
- 1 tl suolaa
- 1 mm _____
- 1 mm muskottipähkinää
(_____)
- 2 rkl voita tai öljyä

Ryöppää nokkoset, anna _____ hieman, ja hienonna ne sen jälkeen. Pilko myös mahdolliset muut kasvit. Kuullota sipuli pehmeäksi rasvassa, ilman että se saa väriä. _____ muna, jauhot ja kerma keskenään. _____ nokkoset (joiden mukana niin vähän nestettä kuin mahdollista) ja sipuli sekä valkosipuli munaseokseen. _____ . Kaada täyte _____ . Paista piirakkaa vielä n. 30 minuuttia 200 asteessa, kunnes täyte on _____ .

FACIT

A

1. Kasvit ovat niin elinvoimaisia, että ne leviävät hallitsemattomasti ja ilmestyvät paikkoihin, joihin niitä ei välttämättä kaivata.
2. Sinun täytyy tunnistaa kasvit, joita poimit.
3. – Yrttejä saa poimia omaan käyttöön.
 - Jäkälän, kukkien, puiden ja pensaiden lehtien sekä juurien poimimiseen tarvitsee luvan.
 - Älä poimi asuintalon läheltä ilman lupaa.
 - Älä poimi rauhoitettuja tai harvinaisia kasveja.
 - Älä poimi kansallispuistossa tai luonnonsuojelualueella.
 - Poimi vain puhtailta alueilta: älä poimi eläinten laitumilta, tai navetan, tallin, sikalan, ulkokuussin, tehtaiden tai suurten teiden läheltä, ja katso puistossa etteivät koirat käytä pensaita, joista ajattelit poimia.
 - Poimi kohtuudella.
 - Siivoa jälkesi.
4. Kausi alkaa alkukesästä, ja vielä talven ensimmäisten pakkasten jälkeen voi löytää vesiheinää (natagräs = våtarv).
5. Samana päivänä. Jos olosuhteet sallivat, kannattaa puhdistus aloittaa jo metsässä.
6. Jos kasveihin on jäänyt hyönteisiä, ryömivät ne pois vedestä n. 10 minuutin kuluessa.

B

a)

1. varje vår	4. på försommaren
2. under det senaste året	5. omkring midsommar
3. i många år framöver	6. i början av juli

b)

1. i trädgården	5. vid parkvägar och trottoarkanter
2. i skog och mark	6. på kolonilott
3. markägare	7. mitt i staden
4. i naturskyddsområde	8. på äng och strand

c)

1. skillnaden mellan maskros och kålmjölke	4. be om lov
2. nässlor skiljer sig från vitplister	5. håll avstånd (till)
3. för eget behov	6. använd ditt sunda förnuft

C

1. Siemenkauppa. Kaupankäynti kasvien siemenistä tai liike, jossa myydään siemeniä.
 2. Rikkaruoho, rikkakasvi. Kasveja, jotka kasvavat vastoin viljelijän tahtoa, haittaavat viljelyä ja ovat vaikeasti torjuttavia.
 3. Jokamiehen oikeus. Jokaisen oikeus liikkua ja oleskella luonnossa ilman maanomistajan lupaa tavalla, joka ei häiritse tai aiheuta vahinkoa.
 4. Rauhoitettu. Esimerkiksi kasvi, jota ei saa poimia.
 5. Luonnonsuojelualue. Alue, jonka käyttöä on rajoitettu luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi.
 6. Siirtolapuutarhapalsta. Sijaitsee siirtolapuutarhassa, joissa voi olla palstoja muutamista kymmenistä muutamiin satoihin. Siirtolapuutarhapalstalle saa rakentaa pienehkön mökin ja istuttaa monivuotisia kasveja, mutta vakituinen asuminen on kielletty.
 7. Ryöpätä. Ruoka-aineen nopea keittäminen voi tapahtua kuumassa vedessä tai höyryssä kiehattamalla. Tarkoituksena on joko pehmentää ruoka-ainetta, poistaa siitä makuhaittoja tai myrkkyyjä.
-

D

1. arvostetaan enemmän /pidetään parempana kuin / kehutaan paremmaksi kuin
 2. päihittää kaikin tavoin / päihittää menen tullen
 3. olla silmää yksityiskohdille / olla tarkkasilmäinen
 4. olla pukeutunut sään mukaan
-

E

1. versoja, latvoja, lehtiä, lehtiruusukkeita, juuria, kukkien nappuja/silmuja, kukkia, siemeniä
 2. alku- ja keskikesällä
 3. pieniä ja suuria versoja sekä latvoja ennen kukintoja
 4. keväällä ja syksyllä
-

F

Yli jää **knopp**, suomeksi: **nuppu** tai **silmu**.

a) blomma,	c) stjälk
blomning	d) rot
b) blad	e) frö

G

1. palsternacka	5. blomma
2. stjälk	6. kirskål
3. knopp	7. kardborre
4. maskros	8. rot
-

H

1. c	5. f
2. g	6. e
3. d	7. b
4. a	8. h
-

I

a)	b)
användning	mjölksaft
brännhår	grönsak
spenat	sensommar
sil	besk
plocka	blodtryck
myrsyra	rot
	vätska
c)	d)
motsatt	rotsak
stjälk	salt
uppför	tvåårig
blad	ludd
skott	bita
smör	koka
hårig	lever
örtte	frö
	stenig
-

J

1. dubbelgångare	4. fröboll	7. giftiga
2. brännhår	5. skott	8. odla
3. gräva upp	6. torka	

K

1. b	3. d	5. c
2. e	4. a	
-

L

a)

1. matsked: ruokalusikka= rkl
2. tesked: teelusikka= tl
3. kryddmått: maustemitta= mm

b)

Vihreä piirakka**Piirakkataikina:**

150 g voita
 3 dl **vehnäjauhoja**
 2 rkl vettä
riipaus suolaa

Vaivaa taikinaksi. **Levitä** taikina piirakkavuokaan ja laita vuoka kylmään n. tunniksi. **Paista** ilman täytettä 225 asteessa noin 15 minuuttia.

Täyte:

2 l	tuoreita nokkosia, vuohenputkia tai muuta vihreää
2	sipulia
2	valkosipulinkynttä
4	munaa
3 dl	kermaa
1 rkl	vehnäjauhoja
1 tl	suolaa
1 mm	mustapippuria
1 mm	muskottipähkinää

(ruohosipulia)

2 rkl voita tai öljyä

Ryöppää nokkoset, anna **jäähtyä** hieman, ja hienonna ne sen jälkeen. Pilko myös mahdolliset muut kasvit. Kuullota sipuli pehmeäksi rasvassa, ilman että se saa väriä. **Vatkaa** muna, jauhot ja kerma keskenään. **Sekoita** nokkoset (joiden mukana niin vähän nestettä kuin mahdollista) ja sipuli sekä valkosipuli munaseokseen. **Mausta**. Kaada täyte **piirakkavuokaan**. Paista piirakkaa vielä n. 30 minuuttia 200 asteessa, kunnes täyte on **hyytynyt**.

VILDA GRÖNSAKER ORDLISTA

allemansrätt (en, 3)	jokamiehen oikeus	myrsyra (en, 1)	muurahaishappo
beläggning	pinta	nationalpark	kansallispuisto
besk	hapan	naturskyddsområde	luonnonsuojelualue
bestånd (ett, 5)		nitrat (en, 3)	nitraatti
blad (ett, 5)	lehti	odla (I)	viljellä
blanda (I)	sekoita	ogräs, -et	rikkaruoho
blomklase (en, 2)	kukkaterttu	plocka (I)	poimia
blomning	kukinto	pålägg, -et	levite
blötlagd	liotettu	rensa (I)	puhdistaa
brännhår	poltinkarva	rot, -en, rötter/na	juuri
buljong (en, 3)	liemi	rotskott	juuriverso
dagg, -en	aamukaste	seg	sitkeä
deg	taikina	servera (I)	tarjoilla
dikesren	ojarvarsi	sil (en, 2)	siivilä
dubbelgångare	matkija	skal (ett, 5)	kuori
finhacka (I)	hienontaa	skogskant	metsän reuna
frasig	rapea, murea	skorpmjöl (-et)	korppujauho
fridlyst	rauhoitettu	skott (ett, 5)	verso, vesa
frodig	rehevä	skrubba (I)	harjata
frysa (IV)	pakastaa	skära (IV)	leikata
frö (ett, 4)	siemen	sköljd	huuhdeltu
förvara (I)	säilyttää	skörd (en, 2)	sato, elonkorjuu
förvälla (II)	ryöpätä	slät	tasainen, sileä
giftig	myrkyllinen	småkryp (ett, 5)	mönkiäinen
gräva (II)	kaivaa	soppa	keitto
hacka (I)	silputa	spiskummin	roomankumina
hälla (II)	kaataa	spårämne (ett, 4)	hivenaine
ihålig	ontto	stavmixer (en, 2)	sauvasekoitin
kap (ett, 5)	saalis, löytö	stjälk (en, 2)	kasvin varsi
knopp (en, 2)	silmu, nappu	stuvning (en, 2)	muhennos
kronblad (ett, 5)	terälehti	säsong (en, 3)	kausi
krossa (I)	murskata, rouhia	tillsätta (IV)	lisätä
krydda (en, 1)	mauste	topp (en, 2)	latva
krydda (I)	maustaa	torka (I)	kuivata
kännetecken (ett, 5)	tunnusmerkki	tråd (en, 2)	rihma
lav	jäkälä	vitamin (en, 3)	vitamiini
matberedare (en, 4)	monitoimikone	vitlösklyfta (I)	valkosipulinkynsi
mineral (en, 3)	mineraali	väggkant	piennar
mogen	kypsä	växt (en, 3)	kasvi
mosa (I)	soseuttaa	ätlig	syötävä
		ömtålig	herkkä, arka